

Загурський О. Б.

*к. ю. н, доцент, доцент кафедри гуманітарних і фундаментальних дисциплін
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУДОВОГО ЗАХИСТУ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день національні суди ще не стали дієвим інститутом захисту прав людини, рівень довіри до них з боку суспільства залишається вкрай низьким. Однією з головних причин виступає перевантаженість судів та недостатня прозорість їх діяльності.

Україна посіла 77-е місце у рейтингу «Індексу верховенства права», складеному міжнародною незалежною організацією World Justice Project за період 2017-2018 років. Рейтинг складався на основі 8 показників: відсутність корупції, відкритість держави, обмеження повноважень інститутів влади, захист основних прав, регулятивне правозастосування, правопорядок і безпека кримінального правосуддя та громадянське правосуддя.

З цього приводу О. В. Філатов зауважує, що «районні суди в містах будуть укрупнюватися. Це загальноєвропейський тренд. Згідно з дослідженнями СЕРЕJ, організаційна ефективність суду починається з 60 суддів. Навряд чи зараз такий стандарт у нас практично можливий, але і судів з трьох суддів теж більше не буде. У міських окружних судах, ймовірно, може бути 30-40 суддів. В рамках реорганізації судів зазнають змін й апеляційні округи. Наприклад, є апеляційний суд із дев'ятьма суддями. За такої кількості постає питання про доцільність бюджетних витрат на нього як на окремий суд. Тому, напевно, буде прийнято рішення про приєднання до сусідніх апеляційних округів [1].

Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схвалена Указом Президента України від 10 травня 2006 р., мала на меті забезпечення становлення в Україні судівництва як єдиної системи судового устрою та судочинства, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує право особи на справедливий суд.

Разом з тим, через недосконалість судових процедур, а також не завжди виправдане розширення компетенції судів, зокрема щодо розгляду питань про так звані адміністративні правопорушення, судді не мають можливості своєчасно і якісно розглядати справи. Нерідко суди повертають заяви необґрунтовано, судді зволікають з розглядом справ та ухвалюють судові рішення поза межами розумних строків. Не розроблено чіткого механізму відповідальності судів за тяганину під час розгляду справ, а також суддів за некваліфіковане здійснення суддівських функцій. Нераціонально розподілено штатні суддівські посади між судами, що є причиною перевантаження одних судів і недовантаженості інших [2].

Не викликає жодних сумнівів, що існуюча система кримінальної юстиції не повною мірою відповідає новим викликам часу і сучасним

політичним реаліям, які склалися в Україні. Окрім того, система кримінальної юстиції не забезпечує належного стану правопорядку, ефективного захисту осіб, суспільства та держави від небезпечних посягань на соціальні цінності, права і законні інтереси.

Відповідно до опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова з 15 по 19 грудня 2017 року в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей, до лідерів недовіри також потрапили такі складові правоохоронної системи як: 1) суди – 75 %; 2) прокуратура – 74 %; 3) комерційні банки – 73 %; 4) Національний банк України – 67 %; 5) поліція – 46 %; 6) СБУ – 26,5 %; 7) патрульна поліція – 19 %; 8) омбудсман – 17 %; 9) НАБУ – 12 % [3].

Концепція реформування кримінальної юстиції, затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008 до основних принципів побудови системи кримінальної юстиції відносить:

- верховенство права;
- гуманізацію законодавства у сфері кримінальної юстиції;
- поєднання захисту прав особи і забезпечення публічних інтересів;
- цілісність та закінченість (функціональна завершеність) регламентації діяльності суб'єктів кримінальної юстиції;
- гарантування права на судовий захист;
- відповідність нормативних актів з питань функціонування кримінальної юстиції вимогам міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [4].

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р., «кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом, утвореним законом. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи мають право на судовий захист в Україні нарівні з громадянами і юридичними особами України. Доступність правосуддя для кожної особи забезпечується відповідно до Конституції України та в порядку, встановленому законами України [5].

23 травня 2007 р. у Верховній Раді України відбулися парламентські слухання на тему: «Про стан правосуддя в Україні», у результаті яких постановою Верховною Радою України від 27 червня 2007 р. було схвалено «Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан правосуддя в Україні»» в яких було констатовано про те, що «у судах загальної юрисдикції не створено належних умов для забезпечення безпеки свідків та інших учасників судочинства, бракує залів судових засідань, нарадчих кімнат, приміщень для конвою та підсудних, кімнат для судових розпорядників тощо, у зв'язку з чим судді часто розглядають справи в робочих кабінетах [6].

О. М. Сасевич (суддя Львівського окружного адміністративного суду, голова Комунікаційного комітету Ради суддів України) вказує на те, що «суддя суду першої інстанції, яка працює у Празі, у місяць розглядає 25-30 справ. А у нас за день можуть розглядати стільки справ. Під час перебування у Тернополі я поцікавився статистикою цього суду: штатна чисельність там складає 28 суддів, на сьогоднішній день правосуддя здійснює 11 чоловік. Із решти 17-ти п'ять посад вакантних, а у 12-ти суддів відсутні повноваження, це так звані «судді-п'ятирічки»» [7].

Таким чином, сучасний український соціум вже давно потребує справедливого суду, квінтесенцію якого кожен трактує на свій лад. Тим не менше, суд повинен виносити законне, обґрунтоване, вмотивоване та справедливе рішення і окреслені властивості повинні балансувати між собою. Доцільно змінити концептуальний підхід до розуміння правової природи судової гілки влади, яка за 27 років незалежності України була нівельована. Суд повинен займати визначене місце, забезпечуючи право на справедливий суд, а органи державної влади, в свою чергу, повинні забезпечити виконання судових рішень

ЛІТЕРАТУРА:

1. Реструктуризація судів відбуватиметься в 2018 р. // Офіційний веб-сайт Interfax-Україна .URL: <http://ua.interfax.com.ua/news/political/473467.html> (дата звернення: 29.03.2018 р.).

2. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10.05.2006 № 361/2006 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/361/2006/page> (дата звернення: 30.03.2018).

3. Ні владі, ні партіям, ні судам, ні банкам: українці довіряють лише волонтерам // Офіційний веб-сайт Atlantic Council URL: <http://www.expres.ua/news/2018/01/23/281497-ni-vladi-ni-partiyam-ni-sudam-ni-bankam-ukrayinci-doviryayut-volonteram> (дата звернення: 29.03.2018 р.).

4. Україна посіла 77-місце у світовому рейтингу верховенства права // Офіційний веб-сайт URL: <http://www.expres.ua/news/2018/01/23/281497-ni-vladi-ni-partiyam-ni-sudam-ni-bankam-ukrayinci-doviryayut-volonteram> (дата звернення: 29.03.2018 р.).

5. Концепція реформування кримінальної юстиції України: Указ Президента України від 08.04.2008 № 311/2008 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/311/2008> (дата звернення: 30.03.2018).

6. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 30.03.2018).

7. Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан правосуддя в Україні: постанова Верховної Ради України від 27.06.2007 № 1245-V // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1245-16> (дата звернення: 30.03.2018).

8. Цікаве про суд присяжних, судові округи та відкритість і довіру до суддів Тернопільщини // Офіційний веб-сайт Терен. Тернопільські експрес-новини. URL: <http://teren.in.ua/2017/10/25/tsikave-pro-sud-ta-vidkrytist-i-dovirudo-suddiv-z-ternopilshhynu/> (дата звернення: 29.03.2018 р.).